

AKADÉMIA KLASICKEJ EKONÓMIE 2015

Dane

Dane sú už veľmi dlhú dobu súčasťou života každého človeka a vyzerá že sa to tak rýchlo nezmení. Každý z nás najneskôr pri nástupe do zamestania príde na to, že mu na výplatnej páske niečo chýba. A nehovorím len o dani z príjmu, ale aj o ďalších odvodoch a poplatkoch, ktoré je každý z nás povinný platiť pod hrozbou sankcií.

Keď sa pozrieme do minulosti, kde sa namiesto daní platili desiatky, alebo podobné odvody panovníkovi, zistíme, že sa veľa toho nezmenilo. Takisto musel platiť každý, takisto hrozil postih za neplatenie a takisto bolo cieľom platenia daní hlavne naplnenie kráľovského brucha a naplnenia mocenských chýtok panovníka. Dnes sa samozrejme tento záber trochu rozšíril, ale aj tak idú vzbraté peniaze väčšinou na posilnenie systému, úradníkov, rôznych kamarátov a ľudí, ktorí za pár peňazí podporia vládnucu vrstvu znova a znova.

Rozdelenie daní, ich špecifiká a problémy

Dane sa väčšinou podľa literatúry rozdeľujú na priame a nepriame.¹ Toto rozdelenie ale ale veľmi abstraktné a vôbec sa nezhoduje s tým, s čím sa stretáva väčšina ľudí. Ja by som skôr rozdelil dane na:

1. Viditeľné – tie o ktorých vieme, že sa platia, vidíme ich sumu na výplatnej páske, vidíme DPH na bločku, alebo faktúre, a povinné poistenia
2. Neviditeľné – tie ktoré sú skryté, buď priamo v cene produktu, alebo sa vydávajú za niečo iné – spotrebné dane, pokuty a poplatky

Viditeľné dane

Daň z príjmu

Najväčšou položkou tejto kategórie je pre väčšinu ľudí pravdepodobne daň z príjmu. Táto daň sa týka všetkých, ktorí pracujú v súkromnom sektore a takisto všetkých právnických osôb. Štátnych zamestnancov sa táto daň netýka, keďže celý ich príjem pochádza zo štátneho rozpočtu, ktorý je financovaný z daní. Ak by sa zrušili dane, tak by príjem štátnych zamestnancov klesol na nulu. Aktuálna sadzba dane je na Slovensku je momentálne:²

- 19 % z príjmov nižších alebo rovných 35 022,31 €
- 25 % z príjmov, ktoré presiahnu 35 022,31 €

Tieto čísla sú arbitrárne určené niekde od stola, aby to sedelo do príjmovej kolónky štátneho rozpočtu. Človek ktorý zarába v tomto systéme 35022 eur ročne zaplatí na dani 6654,18 eur, zatiaľ čo niekto kto zarobí ročne o 1 euro viac, zaplatí na dani z príjmu 8255,75 eur, takže o takmer 20 percent viac.

¹ “ Daňová sústava”, 20.11.2015, cit.: 20.11.2015 z <http://www.finance.sk/dane/informacie/priame-dane/danova-sustava/>

² www.zbierka.sk – zbierka zákonov č. 595/2003, čísta 243, strana 5617, §15

Väčšina ľudí sa vľak nechá učičikať tým, že tí najbohatší čo si to určite nakradli zaplatia viac a tak je to správne.

DPH

Daň z pridanej hodnoty vznikla ako metóda ako zdaníť zhodnotenie produktov a materiálu výrobcom. Jej začiatky smerujú do obdobia okolo konca 1. Svetovej vojny v Nemecku³. V Európe sa ale udomácnila až v 70-tych rokoch minulého storočia, odkedy vo viac menej nezmenenej podobe funguje dodnes. V súčasnosti sa v Európe pohybuje od približne 2 percent až po približne 25 percent.⁴ Momentálne predstavuje vo väčšine krajín naväčší zdroj príjmu pre štátne rozpočty. Napriek tomu, že táto daň je jedna z tých viditeľnejších, keďže je zobrazená na každom pokladničnom bloku a každej faktúre, veľa ľudí si ju neuvedomuje, lebo je skrytá v cene produktu, ktorý si kupujú.

“Nie je to množstvo peňazí, ani istota výberu, čo dáva dani z pridanej hodnoty takú váženu pozíciu medzi všetkými prostriedkami štátu. Jej najväčšia kvalita spočíva v tom, že je skrytá. Je to branie v momente, keď sa obeť nepozerala.”

Tí, ktorí sa snažia dodať daneniu morálny charakter, sú povinný vysvetliť štátnu posadnutosť skrývania dane v cene produktu.”⁵

Poistenie

Takisto spolu s daňou z príjmu odchádza každému pracujúcemu z účtu aj nemalá suma na rôzne poistenia. Patrí sem poistenie v nezamestnanosti, zdravotné poistenie, sociálne poistenie, dôchodkové poistenie. Aj keď mnoho ľudí by argumentovalo, že to nieje daň, lebo sa to vráti keď budú chorí, starí, alebo nezamestnaní, tak ja s týmto nesúhlasím. Tieto poistenia totiž nie sú dobrovoľné, nedá sa ich zriecť, nedá sa určiť ich výška podľa aktuálnych potrieb a možností a kvalita služieb nieje závislá od množstva odvedených peňazí. Takže je to len ďalšia dodatočná daň, ktorú štát vynucuje od občanov, znova pod hrozbou pokuty.

Navyše pre tých, ktorí vlastnia nejake motorové vozidlo, existuje ešte aj povinné zákonné poistenie motorového vozidla. Cieľom tohto poistenia je, aby sa nestalo, že v prípade nehody nebude mať kto zaplatiť škody. Ale zase nejde ani tak o ochranu občanov, pretože nehody sa nestávajú len medzi motorovými vozidlami a nie vždy je na vine motorového vozidla vlastník tohto vozidla. Keď bicyklista zrazí chodca, tak nikto nenháňa bicyklistu, aby zaplatil za ošetrovanie chodcu. Ani nikto nevyžaduje od chodcu keď prebieha mimo prechodu aby mal poistenie, keby sa náhodou niečo stalo a musel by platiť škody. Napriek tomu, že všetci sú účastníci premávky, len niektorí majú povinnosť platiť dodatočné

³ "Value-Added Tax," [Encyclopedia of Management](http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3273100310.html), 2009, Citované 20.11.2015 z Encyclopedia.com: <http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3273100310.html>

⁴ "VAT Rates Applied in the Member States of the European Union", [Europska komisija](http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates/vat_rates_en.pdf), 1.9.2015, citované 20.11.2015 z http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates/vat_rates_en.pdf

⁵ Chodorov, Frank, 2007, Out of Step, Ludwig von Mises Institute, 2007, strana 162, ISBN: 9781610160100

vynútené poplatky. Je to samozrejme zase zamerané na skupinu, ktorej sa pripisuje majetnosť a síce vlastníkov aut.

Ďalším obrovským problémom týchto poplatkov je, že prinášajú veľa problémov, ktoré nie su na prvý pohľad vidieť. Frederic Bastiat to zhrnul všeobecne vo svojej eseji Čo je vidieť a čo nie je vidieť:

“V ekonómii...zákon vytvára nie jeden efekt, ale sériu efektov. Z týchto efektov, iba prvý je okamžitý, prejavuje sa okamžite – je vidieť. Ostatné nasledujú tesne za ním – tie nie sú vidieť.”

“Skoro vždy sa stane, že keď je okamžitý následok pozitívny, konečné následky sú často negatívne a naopak”⁶

Čo z toho vyplýva? Je možné, že primárny cieľ bol zabezpečiť, aby ľudia nemuseli žobrať keď prídu o prácu, aby nemuseli rozmýšľať z čoho zaplatia opravu auta, aby sa nemuseli trápiť ako vyžijú keď ochorejú, alebo zostarnú. To všetko je veľmi pekné, ale má to aj svoje temnejšie stránky. Ľudia sa prestali starať sami o seba a o svoju budúcnosť. Málokto si sporí na svoju starobu, lebo veď štát sa postará. Málokto si odkladá peniaze, aby mal v prípade núdze, lebo veď si platím poistenie. V prípade poistenia motorového vozidla vela ľudí odkladá opravy, radšej nech sa to zaplatí z poistky, veď čo na tom, že ohrozujem ostatných. Hlavne v kombinácii s povinnou STK a EK to naberá obľudné rozmery, keď štát za nemalé peniaze vyžaduje kontrolu a pokiaľ auto touto kontrolou prešlo, tak má oficiálne vyjadrenie, že je v poriadku. Bez ohľadu na to, čo sa s autom stalo od poslednej kontroly.

Neviditeľné dane

Spotrebné dane

Spotrebné dane sú podľa môjho názoru ešte väčšia nechutnosť ako DPH. Sú to tiež skryté dane v cene produktu, ktoré v konečnom dôsledku zaplatí konečný spotrebiteľ, ale nikde na tom produkte, alebo faktúre nieje uvedené koľko z ceny ide štátu. Štát sa takto snaží nahradiť náklady vyplývajúce z predaja “nebezpečných produktov”, a samozrejme zaplatať diery v štátnej kase. Príklady sú predaj alkoholu a cigariet, z ktorého by sa mali hradiť liečenia potrebné pre ľudí závislých od týchto produktov, alebo chorôb spôsobených týmito produktami, alebo daň z pohonných hmôt, z ktorej by sa mali hradiť problémy spojené z cestnou dopravou. Samozrejme väčšina z toho nefunguje, navyše tieto peniaze sa strácajú niekde v štátnom rozpočte a je veľmi ťažké sa dopracovať k reálnym číslam, koľko z toho bolo na čo použité.

Okrem problému, že peniaze nejdu na to, na čo boli určené, je tu aj ďalší morálny problém, ktorí sa týka hlavne konzumácie alkoholických nápojov a fajčenia. Ľudia, ktorí si tieto produkty kupujú, by mali mať 18 rokov, to znamená, dospelí a svojpravní. Napriek tomu, že vedia a škodlivosti alkoholu a tabaku pri nadmernej konzumácii, tak sa slobodne rozhodnú, že im to vyhovuje a že si chcú ničiť zdravie veľkými dávkami týchto látok. Ale keď príde na dôsledky a náklady liečenia, tak sa na to skladáme všetci, lebo sme solidárny. To isté sa deje pri drogovo závislých, len s tým rozdielom, že štát od nich neuvidí ani euro, keďže biznis s drogami funguje mimo hraníc zákona.

⁶ Bastiat, Frederic, 1850, That Which is Seen, and That Which is Not Seen

Poplatky

Za každý štátny úkon sa platia poplatky. Okrem toho, že človek odvádza dane štátu, musí pri akejkoľvek administrácii rátať s tým, že to bude niečo stáť, keďže hospodárenie štátu nie je veľmi efektívne a aj napriek obrovským daniam nemajú na úradoch častokrát ani na papier do tlačiarne. Zatiaľ sa na Slovensku držia vo väčšine prípadov poplatky na jednotnej úrovni, ale už aj tu sa začali uplatňovať metódy sociálneho štátu, t.j. zdaníme viac tých, ktorí majú viac peňazí. Takže zatiaľ čo niekto, kto si kúpi nové auto v základnej výbave za 10-15 tisíc euro, zaplatí za registráciu 66 euro, ďalší, čo si dovezie 50-ročné športové auto zo zahraničia za polovicu tej sumy a sám si ho opraví v garáži, môže kludne zaplatiť 40-násobok tejto sumy.

Pokuty

Pokuty, hlavne čo sa týka dopravných priestupkov sú súčasťou štátneho rozpočtu. Napriek tomu, že každoročne sa vyzbiera niekoľko stoviek miliónov na pokutách, nemám pocit, že by situácia na cestách bola lepšia a ani štatistiky tomu nenasvedčujú. Je to dané tým, že keďže je to veľmi výnosný príjem, nikto oň nechce prísť a tak sa bežne vyberajú pokuty za priestupky, ktoré sú úplne bagatelné, ale dajú sa ľahko dokázať a existujú vo veľkom množstve (prekročenie pokuty na prázdnej diaľnici v noci). Pri tomto výbere nastupuje ešte jeden morálny argument oproti predchádzajúcim a to že polícia a štát sa vedome zahrávajú s ľudskými životmi tým, že miesto toho aby dopravu riadili a snažili sa aby všetko fungovalo čo najplynulejšie, tak sa schovávajú za krítky, aby mohli na prázdnej ceste pokutovať nejakého chudáka, ktorý sa teší na rodinu a išiel 95 na 90tke.

Čo s tým

Táto otázka je veľmi ťažká a nemá jednoznačnú odpoveď. Je niekoľko možností.

Jednou z nich je pevná rovná daň pre všetkých. Rovná v absolútnych hodnotách, nie percentuálne. Ale pri tejto možnosti tiež narazíme na problém. Ak budeme vychádzať z predpokladu, že výška dane by sa mala odvíjať od toho aké služby a v akej kvalite dostaneme naspať. Ale aká je hodnota polície? Určite nebude rovnaká v mieste s vysokou kriminalitou oproti miestu kde žije pár ľudí a políciu tam ani nepotrebujú, lebo tam kriminalita prakticky neexistuje. Takisto čo sa týka iných služieb a statkov. Ďalším problémom je samozrejme platenie daní politikmi a štátnymi príslušníkmi, pretože títo sú priamo platení z daní ostatných, takže nemajú z čoho platiť daň a tým pádom by existovala skupina obyvateľov, ktorá dane neplatí.

Ďalšou možnosťou sú dobrovoľné príspevky, čo síce môže fungovať v malých komunitách, ale určite nie vo veľkých mestách, prípadne štátoch, lebo by sme sa dostali k systému, kde by niekoľko ľudí živilo celý štát.

Obmenou predchádzajúcej možnosti je možnosť voliť len v prípade, že bola zaplatená daň. Toto riešenie je často kritizované s tým, že by nikto nešiel voliť, ale to si nemyslím, že je tento prípad. V každom takomto zriadení, kde by sa nikto neobťažoval ísť voliť, by aj pár hlasov malo obrovskú váhu

pri voľbe. Problémom je, že to nerieši to, prečo ľudia nechodia voliť dnes a síce, že z toho nemajú žiaden benefit a že dopad na výsledok voľby a následnú správu štátu je minimálny s ich jedným hlasom.

Aj keby sme zúžili štát iba na správu armády, ktorá by fungovala iba v prípade obrany krajiny, tak nieje ľahké určiť ako efektívne financovať takéto niečo z daní. Aby sme mali rovný a ferový prístup, tak každý, kto by chcel mať ochranu armády, by musel prispieť nejakú fixnú čiastku. Samozrejme by bola možnosť sa toho zriecť a ostať bez obrany. Ale v slobodnej spoločnosti a slobodnom trhu by mala ostať možnosť založiť si novú armádu na ochranu svojho pozemku, čo by nebolo kompatibilné so štátnou armádou a úplne by to zrušilo nutnosť platiť dane a mať štát. Takže buď by muselo byť zákonom zakázané založiť si vlastnú bezpečnostnú službu, čo by odporovalo princípom slobodného trhu, alebo by sme sa ocitli v situácii, kedy by sme žiaden štát nepotrebovali, lebo nikto by jeho služby nevyužíval, keďže by nemusel.⁷

Žiť bez daní sa dá očividne jedine v slobodnej spoločnosti, kde neexistujú hranice a existuje absolútna úcta a ochrana súkromného majetku. Dovtedy sa po malých kúskoch môžeme snažiť odbúravať nepotrebné funkcie štátu, aby sme vytvorili priestor na zníženie výdavkov a následne odbúranie alebo zníženie daní a odvodov.

Literatúra

1. " Daňová sústava", 20.11.2015, cit.: 20.11.2015 z <http://www.finance.sk/dane/informacie/priame-dane/danova-sustava/>
2. www.zbierka.sk – zbierka zákonov č. 595/2003, číстка 243, strana 5617, §15
3. "Value-Added Tax," *Encyclopedia of Management*, 2009, Citované 20.11.2015 z Encyclopedia.com: <http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3273100310.html>
4. "VAT Rates Applied in the Member States of the European Union", *Europska komisija*, 1.9.2015, citované 20.11.2015 z http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates/vat_rates_en.pdf
5. Chodorov, Frank, 2007, *Out of Step*, Ludwig von Mises Institute, 2007, strana 162, ISBN: 9781610160100
6. Bastiat, Frederic, 1850, *That Which is Seen, and That Which is Not Seen*
7. Can There Be a "Just Tax"?, Rothbard, Murray N., 14.4.2007, citované 20.11.2015 z <https://mises.org/library/can-there-be-just-tax>

⁷ Can There Be a "Just Tax"?, Rothbard, Murray N., 14.4.2007, citované 20.11.2015 z <https://mises.org/library/can-there-be-just-tax>